

Osińska, Wanda

Z dziejów Międzynarodowej Organizacji Historyków Nauki

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 10/3, 313-323

1965

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Z DZIEJÓW MIĘDZYNARODOWEJ ORGANIZACJI HISTORYKÓW NAUKI

Myśl o zorganizowaniu międzynarodowego porozumienia i współpracy w zakresie badań nad historią nauki powstała w początkach XX w. Założone przez Jamesa Ocharda Halliwellla w 1841 r. w Londynie Historical Society of Science było co prawda pierwszym towarzystwem krzewiącym zainteresowania historią nauki wśród uczonych świata, lecz krótkotrwałe jego istnienie nie miało większego znaczenia dla dalszego rozwoju wypadków. Dopiero powołanie do życia dwóch awangardowych czasopism o charakterze naukowym stworzyło sprzyjające warunki, w których mogli swobodnie wypowiadać się i polemizować badacze dziejów nauki. W marcu 1913 r. w Belgii ukazał się pierwszy numer „Isis”, pisma poświęconego historii nauki; jego założycielem i redaktorem był George Sarton. W 1919 r. we Włoszech został wydany staraniem Alda Mielego pierwszy numer „Archivio di Storia delle Scienze”. Wkrótce te dwa kwartalniki stały się przeglądami o zasięgu międzynarodowym i odegrały niemałą rolę w kształtowaniu się międzynarodowej organizacji historyków nauki.

Program „Isis” został ogłoszony przez G. Sartoną w pierwszym numerze, w 1913 r., w artykule wstępnym zatytułowanym *Le but d'Isis*. Czytamy tam m.in.:

„«Isis» — to czasopismo oryginalne zarówno w metodzie opracowywania problemów i ich ujmowania, jak i w celowej selekcji tematyki oraz w wyborze zakresu działalności. Czasopismo zajęło miejsce obok innych przeglądów poświęconych dziejom jednej lub kilku dyscyplin naukowych, lecz przeciw żaden z nich nie traktuje punktu widzenia czysto historycznego równorzędnie z punktem widzenia metodologicznym, socjologicznym, filozoficznym. Jednak [...] badania historyczne nabierają w całej pełni wagi. [...] Historia nie jest dla nas środkiem, nie jest tylko przydatnym narzędziem [...], lecz jest celem. Zarazem celem naszym jest filozofia nauki, celem jest wnikliwsze, doskonalsze poznanie przyrody i człowieka. [...] «Isis» jest przeglądem filozoficznym dla uczonych i przeglądem naukowym dla filozofów, przeglądem historycznym dla uczonych i przeglądem naukowym dla historyków, przeglądem socjologicznym dla uczonych i przeglądem naukowym dla socjologów. Czy może dziś istnieć jeszcze filozof, historyk czy socjolog nie znający wszystkich systemów i dróg rozwoju myśli naukowej ludzkości?”

Wydawnictwo ogłaszało artykuły omawiające ogólne zagadnienia historii i filozofii nauki, publikowało wiadomości bieżące o stanie badań prowadzonych nad dziejami nauki, redagowało dział pytań i odpowiedzi, zamieszczało bogaty dział recenzji, a także bibliografię krytyczną z zakresu historii i filozofii nauki oraz historii cywilizacji. Bibliografia (kontynuowana, jak wiadomo, i obecnie), nadsyłana przez specjalistów zna-

jących doskonale literaturę, miała i ma szczególną wartość dla koordynacji i zacieśniania współpracy międzynarodowej. Przez pierwsze lata pismo walczyło z dużymi trudnościami finansowymi. Gdy G. Sarton zamieszkał w Cambridge — w Stanach Zjednoczonych — grupa jego przyjaciół, a m.in. L. Thorndike, na dorocznym zebraniu American Historical Association zdecydowała, że należy utworzyć towarzystwo mające na celu pomoc w utrzymaniu wydawnictwa. W poczynaniach zmierzających do realizacji tego projektu nie miała rolę odegrał J. Henderson oraz D. E. Smith, profesor matematyki w Columbia University w Nowym Jorku. Tak więc w 1924 r. w Bostonie powstało towarzystwo naukowe kultywujące badania nad historią nauki pod nazwą History of Science Society; objęło ono materialną opiekę nad „Isis“, obciążając członków kosztami związanymi z wydawnictwem.

W 1926 r. kwartalnik G. Sartona stał się oficjalnym organem History of Science Society, zyskując podtytuł „An International Review Devoted to the History of Science and its Cultural Influences“. Pismo zamieszczało prace w językach: angielskim, francuskim, niemieckim, włoskim, łacińskim, hiszpańskim; w pierwszym jednak okresie przeważały angielski i francuski. Redakcja spoczywała nadal w ręku G. Sartona, który w 1936 r. zaczął wydawać — jako uzupełnienie „Isis“ — czasopismo o charakterze monograficznym „Osiris“, poświęcone również studiom z historii i filozofii nauki; każdy numer dotyczył jednego określonego zagadnienia albo pewnej wyodrębnionej grupy zagadnień (np. nr 1 zawierał studia i materiały z zakresu historii matematyki) lub też był poświęcony poszczególnym uczonym zasłużonym dla dziejów nauki. Pierwsze tomy zawierały prace takich uczonych, jak J. Bidez, P. ver Eecke, T. Heath, S. O. von Lippmann, G. Loria, M. Meyerhof, D. E. Smith i in.; obok rozpraw zostały podane biografie wymienionych uczonych, bibliografie ich prac, zamieszczono również ich portrety.

Nie mniej ważką rolę przypadła w udziale czasopismu „Archivio di Storia delle Scienze“, założonemu, jak wspomniano, przez A. Mielego, a wychodzącemu od kwietnia 1919 r. w Rzymie jako kwartalnik. Tematyka pisma obejmowała badania nad historią nauki we Włoszech i za granicą, recenzje prac o tej problematyce oraz informacje dotyczące organizacji i form nauczania historii nauki w wyższych uczelniach włoskich. Z pismem nawiązali współpracę również i uczeni zagraniczni: E. Bloch, G. Eneström, przebywający stale w Argentynie U. G. Paoli, Q. Vetter i in., a sam redaktor, A. Mieli, pozostawał w stałym kontakcie z G. Sartonem oraz Ch. Singerem, który wydawał w Oksfordzie „Studies in the History and Method of Science“ (1917—1921). Od października 1927 r. kwartalnik (R. 8, nr 3) zmienił tytuł na „Archeion“, zachowując dla ciągłości dotychczasową nazwę w podtytule. Rok następny był dla wydawnictwa przełomowy: względy polityczne zmusiły A. Mielego do opuszczenia ojczyzny i zamieszkania w Paryżu, gdzie w latach 1928—1939 kontynuował prace redakcyjne, rozszerzając zarówno krąg współpracowników, jak i zakres zainteresowań.

W 1939 r. A. Mieli znowu musiał uchodzić; wyjechał do Argentyny, gdzie powierzono mu zorganizowanie i kierownictwo Istituto de Historia y Filosofia de la Ciencia. Przeniesiono tu również redakcję „Archeionu“, który w latach 1939—1943 mógł dalej istnieć dzięki wydanej pomocy Narodowego Uniwersytetu w Santa Fe. Następnie jednak wydawanie czasopisma wskutek trudności finansowych musiało zostać zawieszona na okres przeszło trzech lat (1944—1946), do czasu, gdy A. Reymond

i P. Sergescu uzyskali z UNESCO odpowiednie subsydia i poparcie. Od 1.X.1947 „Archeion“ zaczął ukazywać się w nowej postaci pod zmienionym tytułem „Archives Internationales d'Histoire des Sciences“, pod redakcją założyciela pisma A. Mielego oraz komitetu redakcyjnego w składzie: A. Cortesao, G. Sarton, P. Sergescu, Ch. Singer oraz dwóch dokooptowanych członków. Na stanowisko sekretarza został powołany P. Brunet. „Archives“ stały się od tej pory oficjalnym organem Międzynarodowej Akademii Historii Nauki, ogłaszając komunikaty, sprawozdania ze zjazdów i konferencji, sprawozdania z działalności poszczególnych komitetów narodowych oraz wszelkie inne dokumenty urzędowe.

Projekt pierwszej międzynarodowej organizacji historii nauki powstał w wyniku dyskusji przeprowadzonej w sekcji historii nauki podczas VI Międzynarodowego Kongresu Historii, który odbył się w Oslo w 1928 r. Wyłoniony tam siedmiosobowy komitet organizacyjny i wykonawczy w składzie: A. Mieli, A. Rey, G. Sarton, H. E. Sigerist, Ch. Singer, K. Sudhoff, L. Thorndike, przeobraził się w konsekwencji w Międzynarodowy Komitet Historii Nauki (Comité International d'Histoire des Sciences). W maju 1929 r. w Paryżu odbyło się pierwsze walne zebranie Komitetu oraz I Międzynarodowy Kongres Historii Nauki.

Poprzednio międzynarodowe spotkania historyków nauki były organizowane w ramach odpowiednich sekcji kongresów historii lub filozofii. Szczególnie cenne i ciekawe dla rozwoju badań nad dziejami nauki były międzynarodowe kongresy filozofii — w Paryżu (1900) i w Genewie (1904) — oraz II Międzynarodowy Kongres Historii w Rzymie (1903). Podczas kongresu paryskiego obradowała m.in. sekcja logiki i historii nauki oraz sekcja historii filozofii. Spośród historyków nauki brali tu szczególnie czynny udział: H. Bouasse, M. Cantor, S. Günther, G. Milhaud, P. Tannery. II Międzynarodowy Kongres Filozofii w Genewie obradował w pięciu sekcjach, spośród których aż trzy zajmowały się tematyką naukoznawczą, a mianowicie: sekcja historii filozofii, sekcja logiki i filozofii nauki, sekcja historii nauki. Tej ostatniej sekcji przewodniczył P. Tannery, a specjalną aktywnością wyróżnili się m.in.: H. Berr, P. Duhem, V. Mortel, K. Sudhoff i H. G. Zeuthen. Referaty II Międzynarodowego Kongresu Historii w Rzymie zostały ogłoszone w 12-tomowej publikacji; trzy ostatnie tomy poświęcono: historii geografii i geografii historycznej; historii filozofii i historii religii; historii fizyki, matematyki, nauk przyrodniczych i medycznych.

W czerwcu 1935 r. Międzynarodowy Komitet Historii Nauki został przemianowany na Międzynarodową Akademię Historii Nauki (Académie Internationale d'Histoire des Sciences), zarządzaną przez Radę (Conseil). Akademia uznała za cel działalności popieranie badań oraz nauczania historii nauki w skali światowej, pomoc w tworzeniu grup i komitetów narodowych historii nauki w poszczególnych krajach. Założona na wzór wielkich akademii naukowych, Międzynarodowa Akademia Historii Nauki składa się z 50 członków rzeczywistych, 100 członków korespondentów oraz członków honorowych, których wybierano spośród najbardziej zasłużonych historyków nauki. Na pierwszym powojennym posiedzeniu Rady Międzynarodowej Akademii Historii Nauki, w grudniu 1946 r. w Paryżu, uchwalono projekt statutu Akademii, który został ratyfikowany przez Zgromadzenie Ogólne Akademii 3 X 1947 w Lozannie.

Rada kierująca Akademią składa się z prezesa, trzech wiceprezesów, skarbnika-administradora, poprzednich prezesów Akademii oraz dożywotniego sekretarza. Członkowie Rady — poza byłymi prezesami, którzy

wchodzą tu z urzędu, oraz sekretarzem — wybierani są na okres trzech lat; wybór tej samej osoby może być powiawiany. Członkowie rzeczywisci Akademii wybierani są (zazwyczaj za pośrednictwem kurendy) wyłącznie spośród członków korespondentów. Wyboru członków honorowych Akademia dokonuje tylko na plenarnych posiedzeniach zwyczajnych. Posiedzenia odbywają się co trzy lata; przedmiotem ich są takie sprawy, jak: wybór Rady, wybór członków honorowych, ustalenie budżetu, ocena i wytyczenie dalszej polityki naukowej i organizacyjno-administracyjnej. W wyjątkowych wypadkach prezes, za zgodą Rady, może zwołać nadzwyczajne posiedzenie Akademii, przy czym członkowie Akademii powinni być powiadomieni o posiedzeniu na cztery miesiące przed ustalonym terminem oraz zaznajomieni jednocześnie z przewidywanym porządkiem dziennym.

Dla rozszerzenia sfery wpływów Akademii oraz bliższego i bardziej bezpośredniego współdziałania organizacji historyków nauki z takimi centralnymi organizacjami międzynarodowymi, jak UNESCO i ICSU¹ — w październiku 1947 r. Zgromadzenie Ogólne w Lozannie powołało Międzynarodową Unię Historii Nauki (Union Internationale d'Histoire des Sciences — UIHS), kierowaną przez Radę (Conseil), obieraną na trzy lata. Do Rady weszli z urzędu: sekretarz dożywotni oraz skarbnik-administrator Międzynarodowej Akademii Historii Nauki; pierwszy — z uprawnieniami sekretarza generalnego, drugi — generalnego skarbnika-administratora.

Wśród zadań nowo powstałej Unii wymieniono: inicjowanie i ułatwianie kontaktów i współpracy między historykami nauki, instytucjami, stowarzyszeniami, redakcjami czasopism itp. o zainteresowaniach historycznonaukowych lub pokrewnych; gromadzenie dokumentów użytecznych dla rozwoju historii nauki; podejmowanie wszelkich potrzebnych kroków w kierunku pobudzania rozwoju, upowszechniania i organizowania studiów historycznonaukowych; zabezpieczanie materialno-organizacyjne konferencji, kolokwiów i sympozjów historyków nauki, a w szczególności odbywających się co trzy lata międzynarodowych kongresów historii nauki wraz ze zwoływwanymi jednocześnie w tym samym terminie i miejscu posiedzeniami zwyczajnymi Międzynarodowej Akademii Historii Nauki; gromadzenie i zabezpieczanie funduszy niezbędnych do należytego funkcjonowania Międzynarodowej Akademii Historii Nauki.

Pierwotnie Unia posiadała pięć Komisji: Historii Roli Społecznej Nauki, Nauczania Historii Nauki (komisja ta opracowała m.in. międzynarodową ankietę o stanie nauczania historii nauki w szkołach różnych stopni), Bibliografii, Wydawnictw oraz Komisję Bliskiego Wschodu z trzema Podkomisjami: Arabskich Nauk Przyrodniczych, Medycyny Hebrajskiej i Nauki Greckiej na Środkowym Wschodzie.

W miarę rozwoju badań nad przeszłością nauki zaczęły zarysowywać się coraz wyraźniej dążenia do rozszerzenia i pogłębienia podbudowy

¹ International Council of Scientific Unions (ICSU) koordynuje w skali światowej działalność międzynarodowych unii naukowych, przy ścisłej współpracy z UNESCO. Członkami ICSU są przedstawiciele poszczególnych państw i unii naukowych. Obecnie ICSU skupia 14 unii. Delegatem Sekcji Historii Nauki Międzynarodowej Unii Historii i Filozofii Nauki w ICSU jest sekretarz Sekcji — prof. René Taton. Jednym z wiceprezesów ICSU jest obecnie przedstawiciel Polski, prof. Ignacy Malecki, członek Komitetu Historii Nauki i Techniki PAN.

filozoficznej tych badań. Przedstawicielem wymienionej tendencji był G. Sarton, a także A. Cortesao, konsultant historii nauki w UNESCO, który na Zgromadzeniu Ogólnym w 1948 r. wysunął postulat, by do nazwy Międzynarodowej Unii Historii Nauki, a tym samym do nazwy „Archives Internationales d'Histoire des Sciences“ — włączyć odpowiednio określenie: „i Filozofii“ („et de Philosophie“). Podobne stanowisko zajęła ICSU, zalecając — na konferencji w Bernie w 1950 r. — powstałej w 1949 r. Międzynarodowej Unii Filozofii Nauki połączenie z Międzynarodową Unią Historii Nauki. Kilkuletnia współpraca dwóch unii doprowadziła w 1956 r. do utworzenia Międzynarodowej Unii Historii i Filozofii Nauki (Union Internationale d'Histoire et de Philosophie des Sciences — UIHPS) z siedzibą w Paryżu. Unia należy do ICSU i w jej ramach utrzymuje kontakt z pozostałymi stowarzyszonymi uniami.

W ogólnym programie — UIHPS nawiązała do programu UIHS z 1947 r., stawiając sobie podobnie za cel: działanie na korzyść wzajemnego zbliżenia historyków nauki i filozofów nauki, ułatwianie kontaktów między osobami, instytucjami, towarzystwami, redakcjami czasopism, zajmującymi się problematyką historii i filozofii nauki, zbieranie dokumentów użytecznych w badaniach nad historią nauki oraz logiką, metodologią i filozofią nauki. Unia organizuje również, w zakresie interesującej ją tematyki, międzynarodowe kongresy, kolokwia i sympozja.

UIHPS podzieliła się jednakże na dwie wyodrębnione i w zasadzie samodzielne sekcje (*divisions*): Sekcję Historii Nauki (DHS) oraz Sekcję Logiki, Metodologii i Filozofii Nauki (DLMPS). Postanowiono, że każda z dwóch Sekcji będzie miała osobne Zgromadzenie Ogólne, własną Radę i własny Komitet Wykonawczy. Biuro UIHPS na zebraniu w Londynie 29 IX 1961 powierzyło prace nad statutami dwu sekcji dwuosobowej komisji: M. Clagettowi, przedstawicielowi DHS, i S. C. Kleenowi, przedstawicielowi DLMPS. Projekty zaaprobowane zostały przez Zgromadzenie Ogólne Sekcji Logiki, Metodologii i Filozofii Nauki (Helsinki, 24—26 VIII 1962) i przez Zgromadzenie Ogólne Sekcji Historii Nauki (Ithaca, St. Zjednoczone, 26 VIII — 2 IX 1962)².

Każda Sekcja ma zatem własny statut i wewnętrzny regulamin określający bardziej szczegółowo jej działalność i strukturę organizacyjną, a władze nadrzędne UIHPS tworzą: 1) Zgromadzenie Ogólne DHS oraz Zgromadzenie Ogólne DLMPS; 2) Rada Sekcji DHS oraz Rada Sekcji DLMPS; 3) Komitet Wykonawczy Sekcji DHS oraz Komitet Wykonawczy Sekcji DLMPS; 4) Biuro UIHPS o charakterze administracyjno-finansowym, składające się z przewodniczącego, dwóch wiceprzewodniczących oraz sekretarza i skarbnika każdej z dwu Sekcji; Biuro zajmuje się wewnętrznym podziałem globalnych subwencji, które UIHPS jako całość otrzymuje od UNESCO za pośrednictwem ICSU, a także różnych innych globalnych dotacji dla Unii; Biuro prowadzi kontrolę wszystkich wydatków oraz sporządza projekty rocznych zbiorczych budżetów, które przedstawia ICSU.

Sekcja Historii Nauki UIHPS, z siedzibą w Paryżu, ma takie same zadania jak dawna Międzynarodowa Unia Historii Nauki; są one jednak rozszerzone o zagadnienia filozoficzne oraz o problematykę nauk tech-

² Por. w *Kronice zagranicznej* niniejszego numeru (s. 484) przekład polski statutu Sekcji Historii Nauki Międzynarodowej Unii Historii i Filozofii Nauki.

nicznych; Sekcja stara się przy tym koordynować wszelkie prace badawczo-naukowe w dziedzinie historii nauki. Obok „Archives Internationales d'Histoire des Sciences“ Sekcja publikuje od 1948 r. serię *Collection des Travaux de l'Académie Internationale d'Histoire des Sciences*, obejmującą przede wszystkim materiały kolejnych kongresów, kolokwiów i sympozjów międzynarodowych. Ponadto pod oficjalnym patronatem, przy pomocy i współpracy Sekcji prowadzone są dwie publikacje bibliograficzne: „Bulletin Signalétique“ wydawany przez Section d'Histoire des Sciences et des Techniques du Centre National des Recherches Scientifiques w Paryżu oraz stały przegląd bibliograficzny w kwartalniku „Isis“³.

Do Sekcji Historii Nauki należą komitety narodowe, reprezentujące grupy narodowe historyków nauki. Statut przewiduje również utworzenie w obrębie Sekcji i jej narodowych grup — międzynarodowych, całkowicie autonomicznych merytorycznie, administracyjnie i finansowo wydziałów odpowiadających historii poszczególnych dyscyplin naukowych, lecz wydziały takie dotychczas nie powstały. Obecnie Sekcja Historii Nauki posiada sześć Komisji: 1) Bibliografii, 2) Dokumentacji, 3) Nauczania Historii Nauki, 4) Przy rządów Naukowych, 5) Wydawnicza, 6) Historii Teorii Względności i Międzynarodowych Studiów nad Einsteinem. W pracach tych wszystkich Komisji (z wyjątkiem ostatniej) biorą udział polscy historycy nauki.

Kontakty uczonych polskich z międzynarodową organizacją historyków nauki są stosunkowo wczesne. Wśród pierwszych członków Międzynarodowego Komitetu Historii Nauki, a potem Międzynarodowej Akademii Historii Nauki, znajdowali się m. in.: profesor matematyki Samuel Dickstein (od 1930 r.), profesor historii medycyny Władysław Szumowski (od 1934 r.), profesor botaniki Bolesław Hryniewiecki. Na przełomie lat 1932—1933 Polska zgłosiła oficjalny akces do Międzynarodowego Komitetu; do współpracy z Komitetem przystąpili przede wszystkim członkowie Komisji Historii Nauk Przyrodniczych Polskiej Akademii Umiejętności oraz członkowie Koła Naukoznawczego Kasy im. Mianowskiego i Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Niemalą rolę na tym polu odegrali profesorowie uniwersytetów zajmujący się historią poszczególnych dyscyplin naukowych (np. prof. J. Rostafiński, prof. L. A. Birkenmajer, prof. A. Wrzosek)⁴.

Po zakończeniu drugiej wojny światowej dopiero po dziesięciu latach została nawiązana oficjalna współpraca z międzynarodowymi organizacjami w dziedzinie historii nauki. W 1955 r. Komitet Historii Nauki Polskiej Akademii Nauk zgłosił udział do Międzynarodowej Unii Historii Nauki, a przyjęcie grupy polskiej jako członka zatwierdzone zostało na

³ Sekcja Historii Nauki UIHPS ma kontakty z wieloma instytucjami o podobnym zakresie zainteresowań, a m. in. współpracuje z *Fondation pour la Science* — *Centre International de Synthèse*, założonym w 1924 r. przez Henri Berra, jednego z pierwszych członków honorowych Międzynarodowej Akademii Historii Nauki, przyjaciela G. Sartona. Jedną z 5 sekcji tego Ośrodka jest sekcja historii nauki, drugą — sekcja syntezy ogólnej i filozofii. Szczególnie interesujące dla historyków nauki są dwa czasopisma wydawane przez Ośrodek: „*Revue d'Histoire des Sciences et de Leurs Applications*“ oraz „*Revue de Synthèse*“.

⁴ Współpraca polskich uczonych z międzynarodowymi organizacjami historyków nauki zostanie omówiona bliżej w osobnym artykule.

Zgromadzeniu Ogólnym Unii we wrześniu 1956 r.⁵ Z chwilą połączenia Międzynarodowej Unii Historii Nauki z Międzynarodową Unią Filozofii Nauki postanowiono także i w Polsce utworzyć jedną wspólną reprezentację historyków i filozofów nauki. Polski Narodowy Komitet Historii i Filozofii Nauki pracuje pod kierunkiem prof. Tadeusza Kotarbińskiego; sekcji historii nauki tego Komitetu przewodniczył początkowo prof. Bogdan Suchodolski, od 1964 r. zaś — prof. Jerzy Bukowski, przewodniczący Komitetu Historii Nauki i Techniki PAN⁶.

Współpraca Polskiej Grupy Narodowej z Sekcją Historii Nauki Międzynarodowej Unii Historii i Filozofii Nauki rozwija się pomyślnie i owocnie. Świadectwem tego było np. urządzenie pod egidą Sekcji międzynarodowego sympozjum historii nauki i techniki w 1963 r. w Jabłonie pod Warszawą⁷, zainicjowanie w 1964 r. wydawania rocznika „Organon” przy współdziałaniu Sekcji (ukazały się już nr 1 i 2 rocznika⁸), a w szczególności powierzenie Polsce przez Sekcję zorganizowania XI Międzynarodowego Kongresu Historii Nauki w 1965 r.⁹.

Tegoroczny Kongres w Polsce poprzedziło dziesięć Międzynarodowych Kongresów Historii Nauki, a mianowicie:

- I — Paryż 20—25 V 1929 (przewodniczący — G. Loria);
- II — Londyn 30 VI — 4 VII 1931 (Ch. Singer);
- III — Porto, Coimbra 30 IX — 6 X 1934 (K. Sudhoff);
- IV — Praga 22—27 IX 1937 (Q. Vetter);
- V — Lozanna 30 IX — 6 X 1947 (A. Reymond);
- VI — Amsterdam 14—21 VIII 1950 (P. Sergescu);
- VII — Jerozolima 4—12 VIII 1953 (F. S. Bodenheimer);
- VIII — Florencja, Mediolan 3—9 IX 1956 (V. Ronchi);
- IX — Barcelona, Madryt 1—7 IX 1959 (J. M. Millas-Vallicrosa);
- X — Ithaca, Filadelfia 26 VIII — 2 IX 1962 (H. Guerlac)¹⁰.

W międzynarodowych kongresach historii nauki z biegiem lat brało udział coraz więcej grup narodowych. Tak np. w 1937 r. grup narodowych było 15, w 1950 r. — 19, w 1959 r. — 27, w 1962 r. — 33. Kongresy międzynarodowe przyczyniły się w dużym stopniu do umocnienia jedności historii nauki, stwarzając jednocześnie podstawy do wyodrębnienia historii nauki jako dyscypliny specjalnej i samodzielnej w zespole różnokierunkowej wiedzy ludzkiej.

К ИСТОРИИ МЕЖДУНАРОДНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ ИСТОРИКОВ НАУКИ

Мысль об установлении международного сотрудничества в области исследований по истории науки впервые возникла в начале XX в. Появление двух авангардных научных журналов дало возможность историкам науки

⁵ Por. w nrze 1/1957 „Kwartalnika” sprawozdanie VIII Międzynarodowy Kongres Historii Nauki, s. 189.

⁶ Por. w nrze 1/1964 „Kwartalnika” notatkę *Powołanie Komitetu Historii Nauki i Techniki PAN*, s. 151.

⁷ Por. sprawozdanie z tego sympozjum w nrze 1/1964 „Kwartalnika”, s. 143.

⁸ Por. w *Kronice* niniejszego numeru notatkę o „Organonie”, s. 453.

⁹ Por. w *Kronice* wstępną informację o XI Międzynarodowym Kongresie, s. 453.

¹⁰ Sprawozdania z trzech ostatnich kongresów ogłoszone były w nrach 1/1957, 1/1960 i 1/1963 „Kwartalnika”.

свободно высказывать, в них свои взгляды. В 1913 г. в Бельгии вышел первый номер журнала „Izis”, специально посвященного истории науки. Его основателем и редактором был Жорж Сартон. В 1919 г. в Риме по инициативе Альдо Мели был основан журнал „Archivio di Storia delle Scienze”. Оба эти журнала, издававшиеся четыре раза в год, быстро, хотя сначала неофициально, стали международными печатными органами организаций историков науки. В 1927 г. Журнал А. Мели был переименован в „Archeion”, но сохранил в подзаголовке свое прежнее название. После того, как основатель и редактор журнала выехал из Италии, в 1928—1939 гг. „Archeion” выходил в Париже, а в 1939—1943 гг. в Аргентине.

С 1947 г. стала выходить новая серия журнала „Archeion”, переименованного в „Archives Internationales d'Histoire des Sciences” („Международные Архивы Истории Науки”), под руководством А. Мели и редакционного комитета в составе: Ч. Зингер, Ж. Сартон, А. Кортэзао, П. Сергеску и еще двух членов, вошедших путем кооптации. Секретарем был избран П. Брюне. С тех пор „Международные Архивы” стали официальным печатным органом международной академии истории науки.

С 1936 г. Ж. Сартон стал издавать в виде дополнения к журналу „Izis” монографический журнал „Osiris”, тоже посвященный исследованиям по истории и философии науки.

Проект основания первой международной организации историков науки возник в ходе работы секции истории науки во время шестого международного исторического конгресса в Осло в 1928 г. На этом конгрессе была создана комиссия в составе семи человек. В нее вошли: А. Мели, А. Рей, Ж. Сартон, Е. Сингерист, Ч. Зингер, К. Судгофф, Л. Торндайк. Комиссия выполняла функции организационного и вместе с тем исполнительного комитета, а ее члены были первыми членами Международного комитета по истории науки. В мае 1929 г. в Париже состоялось первое общее собрание исполнительного комитета и был проведен первый международный конгресс по истории науки.

Прежующие международные конгрессы по истории науки проводились в рамках секций исторических и философских конгрессов. Особенно важным и интересным с точки зрения исследований по истории науки явились два международных философских конгресса — в Париже (1900 г.) и Женеве (1904 г.), а также международный исторический конгресс в Риме (1903 г.). На парижском конгрессе работала, в частности, секция логики и истории науки, а также секция истории философии. На втором международном философском конгрессе, состоявшемся в Женеве, заседания проходили в пяти секциях, причем три из них были посвящены тематике исследований по истории науки: 1) секция истории философии, 2) логики и философии науки, 3) истории науки (председателем этой секции был П. Таннери). Материалы второго международного исторического конгресса, состоявшегося в Риме, были опубликованы в 12 томах, причем последних три тома этих трудов отведены истории географии и исторической географии, истории философии и истории религии, истории физики, математики, естественных и медицинских наук.

В 1935 г. Международный комитет по истории науки был преобразован в Международную академию истории науки, которая первоначально насчитывала 50 действительных членов и 100 членов-корреспондентов. В составе академии находились также почетные члены, избравшиеся среди наиболее заслуженных историков науки. После войны первое заседание совета Международной академии истории науки состоялось в Париже в 1946 г. На этом заседании был выработан проект нового устава академии, который потом

был принят и утвержден на конгрессе в Лозанне в октябре 1947 г. На этом же конгрессе был создан Международный союз истории науки, основные цели которого, в частности, заключались в том, чтобы развивать и укреплять научные связи между учеными всех стран, расширять сотрудничество с другими международными организациями, особенно с ЮНЕСКО и МСНС.

Впоследствии, по мере того как в различных странах развивались исследования по истории науки, Международный союз истории науки и Международный союз философии науки были объединены в единую организацию — Международный союз истории и философии науки (МСИФН) с двумя в значительной мере самостоятельными отделениями: Отделением истории науки и Отделением логики, методологии и философии науки. Оба отделения сохранили свои собственные уставы, в которых сформулированы цели, задачи и организационная структура этих организаций. Кроме того, оба отделения имеют полную автономию в области научной, административной и финансовой деятельности. Отделение истории науки МСИФН имеет такие же задачи, какие выполнял Международный союз истории науки, но вместе с тем в соответствии с духом времени они расширены и охватывают также философские основы и технические науки. Отделение координирует все работы по истории науки, заботится о сохранении последовательности исследований и укреплении сотрудничества между отдельными отраслями знаний. Отделение истории науки (его местонахождение в Париже) состоит из национальных комитетов (групп). В настоящее время Отделение имеет шесть комиссий: 1) библиографическую, 2) издательскую, 3) научных приборов, 4) документации, 5) преподавания истории науки, 6) истории теории относительности.

Международный комитет по истории науки провел одиннадцать международных конгрессов: I — в Париже (1929 г.), II — в Лондоне (1931 г.), III — в Порто и Коимбре (1934 г.), IV — в Праге (1937 г.), V — в Лозанне (1947 г.), VI — в Амстердаме (1950 г.), VII — в Иерусалиме (1953 г.), VIII — во Флоренции и Милане (1956 г.), IX — в Барселоне и Мадриде (1959 г.), X — в Итаке и Филадельфии (1962 г.), XI — в Варшаве и Кракове (1965 г.).

Международные конгрессы существенным образом способствовали укреплению единства истории науки, кроме того они создали основы для того, чтобы историю науки сделать специализированной и самостоятельной дисциплиной в системе разносторонних научных знаний.

FROM THE HISTORY OF THE INTERNATIONAL ORGANIZATION OF THE HISTORIANS OF SCIENCE

The idea of organizing an international agreement and co-operation in the field of research on the history of science goes back to the beginnings of the twentieth century. The creation of two avant-garde periodicals of a scientific character developed a favourable situation in which the investigators into the history of science were able to speak at their ease. In 1913, the first issue of "Isis", a periodical founded and edited by George Sarton, and devoted to the history of science, appeared in Belgium. In 1919, "Archivio di Storia delle Scienze" was published in Rome thanks to the endeavours of Aldo Mieli. Soon after, although at first unofficially, both these quarterly journals became international reviews of the organization of the history of sciences.

In 1927, the title of Aldo Mieli's quarterly was changed into "Archeion", the former denomination being retained in the subtitle for the sake of the continuity.

In connection with the editor changing his domicile, "Archeion" was appearing in the years 1928—1939 in Paris, and in the years 1939—1943 in Argentina. In 1947, there began appearing a new series of "Archeion" under the renewed heading "Archives Internationales d'Histoire des Sciences" edited by A. Mieli and the editorial board consisting of A. Cortesao, G. Sarton, P. Sergescu, Ch. Singer, and of two co-opted members. The post of secretary was entrusted to P. Brunet. The "Archives" have become henceforth the official organ of the International Academy of History of Sciences. In 1936, G. Sarton began issuing, as a supplement of "Isis", a periodical of a monographic character "Osiris", concerned, too, with the research on the history and philosophy of science.

The project of establishing the first international organization of the history of sciences arose as a result of the discussion held within the section of the history of sciences during the sixth International Congress of History that had taken place in Oslo in 1928. The commission called into existence by that congress and consisting of seven persons: A. Mieli, A. Rey, G. Sarton, H. E. Sigerist, Ch. Singer, K. Sudhoff, L. Thorndike, constituted the organizational and executive committee. The said persons were simultaneously the first members of the International Committee of History of Sciences. In May, 1929, the first general meeting of the executive committee and the first International Congress of the History of Science took place in Paris.

The international congresses of the history of science were formerly organized as sections of congresses of history or philosophy. Particularly valuable and interesting for the research on the history of science were two international congresses of philosophy: in Paris (1900) and in Geneva (1904), as well as the International Congress of History in Rome (1903). The following sections, among others, were deliberating during the Paris congress: the section of logic and of the history of sciences, and the section of the history of philosophy. The second International Congress of Philosophy in Geneva, whose deliberations took place within five sections, devoted even three of them to the themes connected with scientific research. The sections in question were: 1) the section of the history of philosophy, 2) the section of logic and philosophy of science and 3) the section of the history of science. The last of them was headed by P. Tannery. The reports of the second International Congress of History in Rome make up a publication of twelve volumes, the last three of which are concerned with the history of geography and of historical geography, with the history of physics, mathematics, natural and medical sciences.

In 1935, the International Committee of the History of Sciences was renamed into the International Academy of the History of Science. It was composed at first of fifty real members, of one hundred corresponding members and of honorary members elected among the most deserved historians of science. The Council of the International Academy of the History of Sciences resolved, at their first post-war session, a new draft statute of the Academy that was accepted in Lausanne in October, 1947. In that very year, the International Union of History of Sciences was called into being in order to extend the Academy's sphere of influence and to co-operate more directly with the great international organizations, in particular with UNESCO and ICSU. Some years later as the research on the history of science was in continuous progress, the International Union of History of Sciences merged with the International Union of Philosophy of Sciences, thus taking its origin the International Union of History and Philosophy of Sciences (IUHPS). It is composed of two divisions: the Division of History of Sciences (DHS) and the Division of Logic, Methodology and Philosophy of Sciences (DLMPS), each of them having its own statute and regulations that determine in detail its activ-

ities and its organizational structure. The said divisions possess a complete scientific, administrative and financial autonomy. The tasks of the Section of History of Sciences IUHPS are analogous to those of the former International Union of History of Sciences, yet enlarged — according to the spirit of the times — by the philosophical basis and the technical sciences. The said Section co-ordinates all research work in the field of the history of sciences, and is careful to preserve the continuity of science and to strengthen the co-operation between the particular domains of human knowledge. DHS (with the seat in Paris) consists of national committees (groups). At present, the Division of History of Sciences IUHPS possesses six commissions: 1) the Bibliographic Commission, 2) the Publishing Commission, 3) the Commission of Scientific Instruments, 4) of Documentation, 5) of Teaching the History of Science, 6) of the History of Relativity.

During its existence, the International Committee of History of Sciences organized eleven congresses: I — in Paris 1929, II — in London 1931, III — in Porto and Coimbra 1934, IV — in Prague 1937, V — in Lausanne 1947, VI — in Amsterdam 1950, VII — in Jerusalem 1953, VIII — in Florence and Milan 1956, IX — in Barcelona and Madrid 1959, X — in Ithaca and Philadelphia 1962, XI — in Warsaw and Cracov 1965.

The international congresses have contributed in great measure to the consolidation of the unity of history of science and at the same time created a basis for individualizing the history of science as a particular and independent discipline within the complex of the multidirectional human knowledge.